..મનની વાત..

-ઝીંદાદીલીને સલામ-

શ્રીમતી સુધા મુર્તીના મુળ અંગ્રેજી પુસ્તક : ***WISE AND OTHERWISE-A SALUTE TO LIFE-****નો ભાવાનુવાદ*

પ્રસંગ : પહેલો

સંસ્કારીતાની ઈજારાશાહી હોય ખરી?

--સુધા મુર્તી

ત્રણેક વર્ષ પહેલાંની વાત છે. રોજની જેમ જ સવારે હું પેપર વાંચતી હતી. જુન મહીનો હતો અને બારમા ધોરણની પરીક્ષાનું રીઝલ્ટ આવ્યું હતું. લગભગ આખું પહેલું પાનું કૉમર્સ અને સાયંસના તેજસ્વી વીદ્યાર્થીઓના ફોટા અને નામોથી ભરાઈ ગયું હતું. હું તો શીક્ષકની દીકરી અને વ્યવસાયે પણ શીક્ષક, તેથી આ હોંશીયાર વીદ્યાર્થીઓને જોઈને હંમેશાં ખુબ હરખાઉં. આપણે બધાં મનોમન જાણીએ જ છીએ કે બૉર્ડમાં આવવું તે કાંઈ કોઈની હોશીયારીનું સાચું પરીક્ષણ નથી; છતાંય લાખો વીદ્યાર્થીઓમાં એકથી દસમાં આવવા માટે હોશીયારી ઉપરાંત ધગશ, મહેનત કરવાની શક્તી તથા બીજા ઘણા બધા ગુણોની જરુરીયાત હોય છે.

બધા ફોટાઓમાં એક છોકરાનો ફોટો મારું ખુબ જ ધ્યાન ખેંચી ગયો. તેની પરથી નજર જ ન હટે. ખુબ જ પાતળો, ફીક્કો પણ આંખમાં ગજબની ચમક. વીદ્યાનું, ખાનદાનીનું એક અકળ તેજ અને ખુમારી. ફોટા સાથે તેનું નામ માત્ર હતું શૈલેશકુમાર કીશનલાલ ડામોર. બારમા સાયંસમાં ડાંગ જીલ્લાના આહવા સેન્ટરમાંથી બેઠેલો અને આઠમો આવેલો. બસ, આથી વધુ કોઈ માહીતી ન મળી.

બીજા દીવસે પેપરમાં શૈલેશકુમારનો ફરી ફોટો જોઈને હું નવાઈ પામી. આ વખતે તેનો ઈન્ટરવ્યુ પણ હતો. આખોય ઈન્ટરવ્યુ હું ખુબ રસપુર્વક વાંચી ગઈ. ખુબ જ ગરીબ કુટુંબનાં પાચ ભાઈભાંડુમાં શૈલેશ સૌથી મોટો હતો. બાપુ નાનીમોટી મજુરીનું કામ કરે અને મા વાંસની ચીજ વસ્તુઓ બનાવવા જાય. દીવસના રુ. ૪૦ની કુલ આવક. કમાણીનું બીજું કોઈ સાધન નહીં. ઈન્ટરવ્યુમાં શૈલેશે આગળ ભણવાની કોઈ જ ઈચ્છા વ્યક્ત કરી ન હતી. ગામથી દુર, સારી કૉલેજમાં ભણવું તેને પરવડે તેમ હતું જ નહીં.

શૈલેશના અંધકારમય ભવીષ્ય વીશે વીચારતાં હું ખુબ દુખી થઈ ગઈ. આ તેજસ્વી વીદ્યાર્થીનો હાથ પકડનાર કોઈ નહીં મળે? આપણે આપણાં બાળકોને મોંઘાં પુસ્તકો, ગાઈડો, રેફરન્સ બુક્સ, સ્યોર સજેશન, અપેક્ષીત, છેલ્લાં દસ વર્ષનાં પેપરોના સેટ, બધું જ ધડાધડ અપાવી દઈએ છીએ. મોંઘીદાટ સ્કુલોમાં ભણવા મોકલીએ છીએ. લટકામાં, દરેક વીષયનાં ટ્યુશન રાખીએ છીએ કોચીંગ ક્લાસમાં મોકલીએ. બાળક થાકી ન જાય તે માટે તેને લેવા-મુકવા જઈએ કે ટુ-વ્હીલર અપાવી દઈએ, ગજા ઉપરાંતનો ખર્ચો કરી કાઢીએ. બીજી તરફ ક્યાં ડાંગનો આ આદીવાસી છોકરો! જીવનજરુરીયાતની સામાન્ય ચીજવસ્તુઓ વગર પણ બૉર્ડમાં આઠમો આવ્યો હતો. ન કોઈ ટ્યુશન, ન કોઈ કોચીંગ ક્લાસ. બસ, મહેનત, ધ્યેય-પ્રાપ્તી માટેની અદમ્ય ઝંખના.

ઈન્ટરવ્યુ લેનારે છેક નીચે શૈલેશકુમારનું નામ આપ્યું હતું. મેં મનોમન કંઈક વીચારીને તેને એક પોસ્ટકાર્ડ લખ્યું. ફક્ત ચાર લીટીનું. ‘ભાઈ શૈલેશ, અભીનંદન. તારા જેવા તેજસ્વી વીદ્યાર્થીએ ફક્ત પૈસાની તકલીફને કારણે ભણવાનું ન છોડવું જોઈએ. મને મળવા અમદાવાદ આવી શકીશ?’

મારા બાપુજી તે વખતે જ મૉર્નીંગ વૉક લઈને પાછા ફર્યા હતા. પોસ્ટકાર્ડ જોઈને મને કહે, ‘બેટા, આ ગરીબ છોકરો છેક ત્યાંથી અહીં આવશે કેવી રીતે? બસભાડું ક્યાંથી કાઢશે? તેની જોડે એક જોડી સરખાં કપડાંય નહીં હોય. ફોટામાં તેનું શર્ટ જોયું?’ મને મારી ભુલ સમજાઈ. મેં પોસ્ટકાર્ડમાં એક

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

લીટી ઉમેરી, 'જો તું મને મળવા માગતો હોય તો તારું જવાઆવવાનું ભાડું તથા કપડાં-લત્તાનો ખર્ચો હું ભોગવીશ.'

ચારેક દીવસ પછી મને મારા જેવું જ પોસ્ટકાર્ડ મળ્યું. ફક્ત ચાર લીટીનું. 'મુ. બહેન, ખુબ ખુબ આભાર. હું આપને મળવા આતુર છું. અનુકુળ તારીખ, સ્થળ તથા સમય જણાવશો.લી....'

મેં તરત જ મારા બાપુજીના કહેવા મુજબ જરુરી પૈસા અને ફાઉન્ડેશનની ઑફીસનું સરનામું તેને મોકલ્યાં. નક્કી કરેલા દીવસે તે મારી ઑફીસે આવી પહોંચ્યો. શહેર તેણે પહેલી વાર જોયું હશે. રસ્તો ભુલી ગયેલું ગભરાયેલું વાછરડું જાણે મારી સામે ઉભું હોય તેમ લાગતું હતું. ચોખ્ખાં પેન્ટશર્ટ, હાથમાં માર્કશીટની નકલ, તેલ નાખીને, સીધી પાંથી પાડીને ઓળેલા ચપ્પટ વાળ, પગમાં જુની ચંપલ... પણ આંખમાં એવી જ ચમક.

મેં સીધી જ મુદ્દાની વાત કરી : 'તારી તેજસ્વી કારકીર્દીથી હું અત્યંત રાજી થઈ છું. તારી આગળ ભણવાની ઈચ્છા છે ખરી? તારે જે પણ કૉલેજમાં અને જે પણ લાઈનમાં ભણવું હશે ત્યાં તું ભણી શકીશ. ખર્ચો અમે ભોગવીશું.'

પહેલાં પહેલાં તો એ બોલતાં જ ગભરાયો. મારી સેક્રેટરી મને કહે, 'બહેન, બીચારો આ શહેર, આ ઑફીસ બધું નવું નવું જોઈને હેબતાઈ ગયો છે. તેને માંડીને વાત કરો. ધીમેધીમે તેને સમજાવો.' મને મારી ભુલ સમજાઈ.

છેલ્લે જતાં જતાં શૈલેશ ધીમેથી કહે, 'બહેન, મને અહીં મેડીકલ, એન્જીનીયરીંગ, બધે જ એડમીશન મળે. પણ હું તો સુરત મેડીકલ કૉલેજમાં ભણીશ. તે અમારા ગામથી સૌથી વધારે નજીક પડે ને, એટલે.'

મેં તેને પુછ્યું, 'તારે મહીને કેટલા રુપીયાની જરુર પડશે, ભાઈ? તું પૈસાની ચીંતા નહીં કરતો, પણ દીલ દઈને ભણજે. ત્યાં રહીશ ક્યાં? હૉસ્ટેલમાં રહેવું પડશે ને? તે ખર્ચ પણ મને જણાવજે.'

શૈલેશ કહે, 'બહેન, હું અહીંથી જતાં જ સુરત થઈને જઈશ. ફી, હૉસ્ટેલ, અને મેસ ચાર્જસ બધું જ બરાબર જાણી, સરવાળો કરીને તમને વળતી ટપાલે જણાવીશ.'

થોડા જ દીવસમાં સુંદર અક્ષરે લખેલો શૈલેશનો પત્ર આવ્યો. 'બહેન, મેં બધી જ તપાસ કરી. મહીને ફીના બારસો થશે. પુસ્તકો તો હું લેવાનો જ નથી. લાઈબ્રેરી સરસ છે. હૉસ્ટેલમાં રહું અને મેસમાં ખાઉં તો બહુ મોંઘું થાય છે. બીજા ત્રણ સીનીયર છોકરાઓ સાથે રુમનું નક્કી કર્યું છે. તેમની જોડે રહીશ. રસોઈ વારાફરતી બનાવી લઈશું. તેના મહીને લગભગ રુ. ૪૦૦ થશે.' મેં તેને તરત જ રુ. ૭૨૦૦નો ડ્રાફ્ટ મોકલી આપ્યો. છ મહીનાની ફી એકસામટી ભરવાની હતી. રહેવાખાવાના ખર્ચ પેટે રુ. ૨૪૦૦ અલગ મોકલ્યા. તરત જ એનો 'આભાર' લખેલો પત્ર આવ્યો.

છ મહીના ઝડપથી વીતી ગયા. એક દીવસે મને સવારના પહોરમાં શૈલેશને પૈસા મોકલવાનું યાદ આવ્યું. મેં રુ. ૭૨૦૦નો ડ્રાફ્ટ અને રુ. ૨૪૦૦ કવરમાં રોકડા મોકલી આપ્યા.

વળતી ટપાલે મને તેનો આભાર વ્યક્ત કરતો સંદેશો મળ્યો. જોડે એક કવર હતું. એક પત્ર પણ હતો. 'બહેન, છેલ્લા બે મહીનાથી હું સુરતમાં ન હતો. એક મહીનો રજા હતી અને પછી મહીનો હડતાલ પડી. મારે સુરત જવું જ નથી પડ્યું તેથી તમે મોકલેલા ખર્ચા પેટે વધેલા પૈસા રુ. ૮૦૦ આ સાથે પરત કરું છું. સ્વીકારશો.'

હું સ્તબ્ધ થઈ ગઈ ! આ છોકરાની સચ્ચાઈ જોઈને ગદ્ગદીત થઈ ગઈ !

બહોળા કુટુંબનો, ખુબ જવાબદારી વાળો સૌથી મોટો પુત્ર. રોજનાં ખાવાનાં સાંસાં, ઘરમાં હાલ્લાં કુસ્તી કરે તેવી સ્થીતી, વળી યુવાન, એને પોતાનેય સુરત શહેરમાં મજા કરવાની, હોટેલમાં ખાવા-પીવાની, ફીલ્મ જોવાની ક્યારેય ઈચ્છા નહીં થઈ હોય? એણે મને કહ્યું ન હોત તો મને ક્યારેય આ વાતની જાણ ન થાત. તેણે ખર્ચો વધારીને મોકલ્યો હોત તો પણ હું જરાય વીચાર્યા વગર

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

મોકલવાની જ હતી. પણ આટલો ગરીબ છોકરો કેટલો પ્રામાણીક હતો ! તદ્દન અણીશુદ્ધ..ટકોરાબંધ ! માની નથી શકાતું ને? પણ હકીકત છે !

મોટે ભાગે આપણે સૌ માનીએ છીએ કે માણસ પાસે પૈસો આવે, સંપત્તી આવે એટલે સુખ અને સંતોષ આવે છે તેવા લોકો આપોઆપ પ્રામાણીક બની જાય છે. પણ અહીં તો તદ્દન ઉંધી વાત હતી. મારા જીવનકાળ દરમીયાન ઘણી વાર મેં અનુભવ્યું છે કે પ્રામાણીકતા એ પૈસાવાળાઓનો કે ઉજળીયાત કોમનો ઈજારો નથી. તે જીન્મજાત સંસ્કાર છે. આત્માની અણીશુદ્ધતા કોઈ ઉછીની ન આપી શકે. તેને મોટી મોટી ડીગ્રીઓની જરુર નથી. કોઈ યુનીવર્સીટી, 'સંસ્કારી કેમ બનવું', 'પ્રામાણીકતા કેમ પ્રાપ્ત કરવી'- તે વીશેના ક્લાસીસ નથી ચલાવતી. તે ઘરના વાતાવરણથી, મા-બાપની મહેનતથી બાળકો શીખે છે.

મને ખાતરી છે કે ડાંગ જીલ્લાનો આ શૈલેશ એક દીવસ તેના જીલ્લાનું જ નહીં, સમસ્ત રાજ્ય અને રાષ્ટ્રનું નામ રોશન કરશે.

--સુધા મુર્તી
અનુવાદક : સોનલ મોદી

'ઈન્ફોસીસ ફાઉન્ડેશન' નામની સેવાસંસ્થાના અનુભવે **સુધા મુર્તી** ભારતભરના અસંખ્ય જરુરતમંદોના પરીચયમાં આવ્યાં. ભાતીગળ અનુભવોની રસલ્હાણ એમણે **'મનની વાત'** પુસ્તકમાં વહેંચી અને એનો રસાળ ગુજરાતી અનુવાદ આપ્યો **સોનલ મોદી**ની કસાયેલી કલમે. ડીસેમ્બર ૨૦૦૨માં પ્રગટેલા આ માનવસંવેદના જગાડતાં અદ્ભુત પુસ્તકની પાંચ આવૃત્તીઓ થઈ ચુકી છે. પ્રકાશક : આર.આર.શેઠની કંપની, પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૨ અને ખાનપુર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧. પાનાં : ૨૧૨; મુલ્ય : રુ. ૧૦૦. **આ પુસ્તકની સંપુર્ણ આવક સમાજસેવાનાં વીવીધકાર્યો માટે વપરાય છે એ એની વીશેષતા છે.** **Web : www.rrsheth.com E–mail : sales@rrsheth.com**

: **સન્ડે મહેફીલ** માટે પરવાનગી આપવા બદલ **સોનલ મોદી**નો વીશેષ આભાર :

'સન્ડે મહેફીલ' માટે **'ઉંઝાજોડણી'**માં અને **'વીજયા-કલાપી'** ફોન્ટમાં અક્ષરાંકન : **uttamgajjar@hotmail.com**
March 05, 2006

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com